

קרמיקה ארמנית בירושלים (גליונית מזכרת)

Armenian Ceramics in Jerusalem
(Souvenir Sheet)

694 ■ 9/2003 ■ אלול התשס"ג

היא מתחברת למסורת היצירה האמנותית במזרח. נפילת האור הבוהק על הכלים והאריחים המזוגגים סימלה את קליטת האור האלוהי באובייקט החומרי. תיאורי הצמחייה והענפים שימשו כפטה מורגנה בזעיר אנפין. האובייקטים עצמם מתפקדים גם הם ברבדים שונים: ברובד החושני - כנגיעה, ברובד האסתטי - כמראה גן העדן, וברובד הסמלי - כהבטחה.

פרופ' נורית כנען-קידר

תיאור גליונית המזכרת

בגליונית המזכרת מופיעים לראשונה בישראל 3 בולים עגולים.

בול בערך 2.30 ש"ח

הסדנה המשותפת / קרקשיאן-בליאן, שנות ה-30 וה-40 של המאה ה-20.

איל הנושא את ראשו אל על, וניצב בתוך שדה פרחים. איל זה מסמל את נשמת המאמין "כאיל תערוך על אפיקי מים" (תהלים מב, ב), והדגם חוזר לדגמים נפוצים בפסיפסים הביזנטיים בארץ-ישראל.

בול בערך 3.30 ש"ח

סטפן קרקשיאן, אמצע שנות ה-80 של המאה ה-20. ציפור בעלת שובלים אגדיים ופלומה נרחבת על רקע כחול ופרחי שקד.

בול בערך 4.70 ש"ח

מרי בליאן, ראשית שנות ה-90 של המאה ה-20. ואריאציה על "עץ החיים" מהארמון העומאי בחירבת אל מפג'ר ליד יריחו.

ברקע הגליונית נראים פרטים מתוך תמונות אריחים של מרי בליאן משנות ה-90 של המאה ה-20.

במעטפת היום הראשון נראה לוח של מרי בליאן המתאר דקל על רקע של גפן משתרעת. למרגלותיו איילות הרועות באחו. הלוח מהווה אחד מסדרה של שלושה לוחות שהוזמנו בשנת 1984 על-ידי אשת הנשיא אורה הרצוג, לקשט את מרפסת משכן נשיא ישראל.

הכתב הארמני בגליונית עוצב בידי הראנט פאפאזיאן

לקרמיקה הארמנית מסורת ארוכה שמקורותיה בערים איזניק וקוטחיה שבתורכיה במאה ה-15. בערים אלה חי מיעוט ארמני, ואמניו - יחד עם אמנים תורכים - יצרו תמונות אריחים לחיפוי קיר וכלים עבור קבוצות שונות בציבור. טכניקות העבודה של סדנאות איזניק וקוטחיה, שעברו גם לירושלים, מבחינות בין הצייר לקדר. הקדר מעצב את הכלים, והצייר הראשי רושם את המיתווים על נייר מחורר. המבצעים חוזרים על קווי הציור, והמיתווה מוטבע בכלי, נצבע ומועבר לתנור.

בואם של אמני הקרמיקה לירושלים, התיישבותם ויצירתם המתמשכת בה, מתחילים בשנת 1919. בתחילת המנדט הבריטי נקרא דוד אוהנסיאן מקוטחיה לירושלים על-ידי הבריטים - שביקשו לשפץ ולשחזר את אריחי כיפת הסלע - להקים סדנה ולייסד עבודה זו בירושלים. עבודתו של אוהנסיאן התאפיינה בייצור אריחים לעבודות ארכיטקטוניות מונומנטליות, ובצורות הממשיכות את מסורת איזניק וקוטחיה, שבה מתאחדים מוטיבים גיאומטריים וערבסקיים עם פרחים ושילוביהם. עם אוהנסיאן עבדו מלכתחילה נישאן בליאן הקדר ומגרדיש קרקשיאן הצייר. בשנת 1922 נפרדו אלה מאוהנסיאן, ופתחו סדנה משותפת. בעבודותיהם ובעבודות בניהם, סטפן קרקשיאן וסטריק בליאן - שפתחו אף הם מאוחר יותר כל אחד סדנה נפרדת - ניכרת השתחררות הדרגתית ממילון הצורות המסורתי תוך כדי התאזרחות בירושלים.

סדנת קרקשיאן-בליאן הדגישה אלמנטים נוצריים קדומים, ובכך התרחקה ממסורת איזניק וקוטחיה. מקורות השראתה היו פסיפסים היסטוריים בארץ, כמו פסיפס הציפורים בקפלה הארמנית בירושלים מן המאה ה-6 לספירה, שבו מופיעה כתובת לזכר החיילים הארמנים ששרתו בלגיונות הרומים, ופסיפס עץ-החיים בארמון העומאי בחירבת אל מפג'ר ליד יריחו. וכך, בתוך מסגרת פורמלית עתיקת יומין בעלת משמעות נוצרית וסמלית, צמח רפרטואר של וריאציות המתארות עולם דמיוני ואידילי של ציפורים, איילים, פרחי השקד והצבעוני, ותיפקד כבעל משמעות דומה לקהלים שונים.

עבודתה של מרי בליאן, הציירת של בית בליאן, מהווה פרק מרכזי בתולדות אמנות הקרמיקה הארמנית בירושלים. זוהי אמנית היוצרת במסורת עתיקת-יומין, ומנהלת עמה דיאלוג דינמי ובעל שפה אישית מובהקת.

אמנות האסכולה הארמנית בירושלים רצתה ליצור יופי המשקף את המעשה האלוהי במציאות מחוספסת, ובכך

Armenian Ceramics in Jerusalem

Armenian ceramic art in Jerusalem originated in the Turkish cities of Kutahya and Iznik. In these cities Armenian ceramic artists with Turkish craftsmen, created tiles and pottery for different clients.

The working methods of the Kutahya and Iznik studios, which were brought to Jerusalem, involved a designer and a potter. The potter made the vessel and the head designer sketched his pattern on perforated paper. The design was transferred on to the vessel and then colored and fired in the oven.

The work of the Armenian ceramics artists in Jerusalem began in 1919, when David Ohannessian was invited by the British to come to Jerusalem from Kutahya to renovate the tiles of the Dome of the Rock. Ohannessian specialized in the production of tiles for monumental architecture and continued the traditions of Iznik and Kutahya by uniting geometric and arabesque shapes with floral motifs. Neshan Balian, the potter and Megherdich Karakashian, the designer worked with David Ohannessian until 1922 when they left and opened their own joint studio. Their work and that of their sons, Stepan Karakashian and Setrak Balian and his wife, the designer Marie Balian, who later each opened their own studio, represents the breakaway from traditional repertoire of forms while becoming artists of Jerusalem.

Early Christian motifs, such as gazelles, birds and vine scrolls, played a major role in the repertoire of forms used in the Karakashian-Balian studio's designs. They were inspired by the ancient mosaic pavements of the Holy Land. The 6th century "Bird" mosaic in the Armenian chapel in Jerusalem with memorial inscriptions to the Armenian unknown soldier, and the "Tree of Life" mosaic pavement from the Umayyad Palace near Jericho became major themes of the studio. Thus, this repertoire depicted an imaginary idyllic world of birds, gazelles, blossoms and tulips, with symbolism that was meaningful for Christians, Jews and Muslims alike.

The light that is captured by the glazed Armenian ceramic jars and tiles symbolizes the absorption of divine light on material objects. The flora and fauna are like miniature mirages. The ceramic objects function on several levels: on the sensual level of touch, on the aesthetic level as a vision of paradise and on the symbolic level as a promise.

Prof. Nurith Kenaan-Kedar

Description of Souvenir Sheet

The Souvenir Sheet consists of three round stamps. This is the first time that the Israel Philatelic Service has issued round stamps.

NIS 2.30 stamp

Karakashian-Balian Studio, 1930's, 1940's. Deer looking upwards in a field of flowers. The deer symbolizes the believer's soul "like a hind crying for water" (Psalms 42.2) This motif appears in early Christian mosaic pavements of the Holy Land.

NIS 3.30 stamp

Stepan Karakashian, mid 1980's. Bird with fabulous train of feathers and wide plumage on a blue background with almond blossom.

NIS 4.70 stamp

Marie Balian, beginning 1990's. Version of "The Tree of Life" based on the mosaic pavement in the Umayyad Palace near Jericho.

The background of the souvenir sheet shows details from wall panels designed by Marie Balian in the 1990's.

The First Day Cover shows a wall panel designed by Marie Balian depicting a palm tree on a background of vine scrolls. Deer are grazing at the foot of the tree.

The wall panel is part of a series of three that were commissioned in 1984, by Aura Herzog the wife of the then President of Israel, Chaim Herzog, for the decoration of the Sukkoth Patio in the residence of the presidents of Israel.

The text in Armenian, which appears on the souvenir sheet, is designed by Hrant Papazian.

Issue: September 2003
Designer: Habib Khoury
Souvenir Sheet Size: 120 mm x 65 mm
Stamp Size: 32 mm diameter
Sheet of 3 stamps
Printers: De La Rue Global Services
Method of printing: Offset

השירות הבולאי - טל: 03-5123933
שדרות ירושלים 12, תל-אביב-יפו 68021
The Israel Philatelic Service - Tel: 972-3-5123933
12 Sderot Yerushalayim, 68021, Tel-Aviv-Yafo